

КОНФЛІКТ СОЦІАЛЬНИХ, ЕКОНОМІЧНИХ ТА ЕКОЛОГІЧНИХ ЦІННОСТЕЙ ЯК БАЗОВА ПЕРЕПОНА НА ШЛЯХУ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ СИСТЕМИ "СУСПІЛЬСТВО-ПРИРОДА" В УМОВАХ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА

Показано генезис та основні прояви конфлікту соціальних, економічних та екологічних цінностей, який гальмує запровадження принципів сталого розвитку. Наголошено, що основною причиною ціннісного конфлікту є антропоцентрична парадигма, яка сформувала споживацьку стратегію життя, ставлення до природи. У конкурентних умовах ринку та домінування в житті суспільства матеріальних цінностей – ціннісний конфлікт загострюється на різних ієрархічних рівнях: міжнародних; між секторами економіки країни та з охороною НПС; між суспільними групами; між програмами різного цільового спрямування; між особистостями та їх оточенням тощо. Перехідний період виходу України із системної кризи та формування нових суспільних відносин, в т.ч. ринкових, є несприятливим для врахування екологічних цінностей в управлінні. Визначено перепони та необхідні умови для досягнення балансу соціальних, економічних та екологічних цінностей.

Ключові слова: система "суспільство-природа", конфлікт інтересів, гармонізація цінностей, концепція сталого розвитку.

Senior scientific employee V.V. Lavrov – URIFFM

The conflict of social, economic and environmental values as a principal obstacle on the path to sustainable development of "society-nature" system in competitive conditions

The genesis and main manifestations of the conflict of social, economic and environmental values that hampers implementation of the sustainable development principles are shown. It is stressed that anthropocentric paradigm is the main cause of the conflict of values which is also responsible for the formation of consumer strategy of life and consumer attitude to nature. In competitive conditions of market economy and under the prevalence of wealth values in the life of society the conflict of values becomes more acute at different hierarchical levels: international; between different branches of country's economy and environmental protection; between social groups; between programmes with different goals; between persons and their milieu and so on. The transition period of overcoming the system crisis in Ukraine along with formation of new social relationships including market relations is unfavourable for taking into account environmental values in management. The obstacles and necessary conditions for reaching the balance of social, economic and environmental values are identified.

Keywords: "society-nature" system, the conflict of interests, harmonisation of values, sustainable development concept

Спектр розуміння цінності варіює від будь-якої досягнутої особистістю соціальної норми до усвідомленого суспільством сенсу життя. У житті суспільства цінності виконують важливу роль інтегруючих, соціалізуючих, комунікативних основ шляхом регуляції соціальних відносин у вигляді специфічних систем норм контролю, соціальних інституцій та орієнтирів щодо цілеспрямованих дій людини [1, 3, 8, 12, 17]. Всі дії, по суті, є результатом акту оцінки об'єктів навколишнього світу і містять три підсистеми: задум, який складається із цінності (життєвого сенсу), мети і плану; реалізація; наслідок. Генетично цінності акумулюють у собі загальну спрямованість потреб, інте-

ресів та емоційних переживань суб'єктів. Мотиви дій людини – це потреби, інстинкти, потяги, емоції, установки та ідеї [19].

Отже, цінності є інструментами виміру, інтегральною основою вибору, суб'єктом, соціальною групою, сукупністю цілей, засобів, результатів та умов діяльності у контексті певних соціально-економічних відносин [12]. Ціннісні системи формуються і змінюються у процесі історичного розвитку суспільства. Оскільки процеси зміни різних сфер життя суспільства не збігаються у часі, темпах і масштабах, то виникають конфлікти між ціннісними системами різних ієрархічних рівнів організації суспільства: група країн, країна, окремі сектори діяльності, соціальна група, особистість. Певні ціннісні системи є просто різними. Відомим є тривале протистояння країн "Схід-Захід", "Південь-Північ", "Азія-Європа", НАТО (ЄС)-СНД (ЄЄП) тощо. Так званий "золотий мільярд" диктує решті населення світу свої умови співпраці. Особливо загострилися конфлікти з розвитком екологічної свідомості. Але навіть в рамках природоохоронних програм відбувається боротьба за контроль над ресурсами і сфери впливу на світовому ринку (Кіотський протокол, схеми лісової сертифікації FSC та PEFC тощо). У багатьох країнах світу спостерігались і зараз продовжуються протистояння декількох частин суспільства за певних цільових мотивів. Це не обійшло і Україну. Відомий вузьковідомчий підхід довгий час заважав у СРСР системному вирішенню соціально-економічних, екологічних та інших завдань розвитку. І в наш час у СНД, в т.ч. в Україні, залишки командно-адміністративної системи управління гальмують зародження ринкових відносин, централізм у всіх сферах життя повільно здає позиції демократичним змінам: децентралізації управління, самоврядуванню, прозорій співпраці суб'єктів суспільних відносин тощо.

У сучасному світі, який стрімко розвивається, деформуються усталені системи суспільних відносин, тривають конфлікти і зростають загрози людству – безпосередні і через деградацію навколишнього природного середовища (далі – НПС). Сьогодні багато фахівців вбачають причини сучасних еколого-економічних негараздів у проблемах моралі [3, 6, 11, 15, 20]. Визначальною умовою досягнення сталого розвитку світовою спільнотою визнано забезпечення збалансованості цілей соціального, економічного та екологічного аспектів розвитку. Але гармонізація різних за суттю складових програми дій можлива тільки за умови взаємозалежного аналізу трьох груп проблем – соціальних, економічних та екологічних. А це передбачає досягнення паритету цих трьох класів цінностей, узгодження наукових парадигм, політик, стратегій розвитку відповідних сфер діяльності системи "суспільство-природа", нормативно-правових систем, регулятивних механізмів управління, ресурсного забезпечення. Досягнення завдань сталого розвитку російською науковою елітою розглядається тільки як перший етап на шляху до ноосфери [15]. До того ж, крім економічної, екологічної та соціальної складових розвитку виділяється четверта складова – культурна. Її важливість, з нашої точки зору, полягає саме в акцентах на формування відповідних світогляду, цінностей та мотивів діяльності суспільства. Водночас, завдання органічного поєднання класичних ціннісних орієнтацій на самоцінність світу, на зобов'язання перед

суспільством і на самореалізацію особистості дотепер не вдалося вирішити ні науці, ні релігії [4, 10-12, 16, 22]. Отже, актуальним є визначення причин і суті конфліктів цінностей, що гальмують пошук прийнятних рішень.

Як правило, спроба аналізу різних аспектів цінностей у контексті їх плюралізму, зазвичай, заводить дослідників у безвихідь з причини концептуальної ізоляції різних напрямів досліджень. Це пов'язано і з неоднозначністю мовного змісту цього терміна – розуміння цінності як атрибуту оцінки всіх об'єктів, явищ і без такого уточнення. Близькість поняття "цінність" за змістом до економічного поняття "вартість" зумовило утилітарний підхід до цінностей у західній культурі, проникнення у філософсько-психологічне трактування цінності багатьох змістових відтінків від поняття вартість. У сучасній етиці проблематика ціннісного аналізу опирається на поняття оцінки, яке не претендує, на відміну від цінності, на об'єктивність. У психології ж за останні десятиліття розроблено понятійний апарат, який базується на понятті змісту. У цілому, недостатньо вивченими залишаються питання взаємозв'язків, співвідношення, конфлікту різних груп (форм) цінностей: індивідуальних та надіндивідуальних, певної соціальної групи (вікової, професійної, партійної тощо), нації та загальнолюдських, відносних та абсолютних, задекларованих та реальних – в цілому – суспільних ідеалів та предметно втілених цінностей [12].

Як зазначає А.А. Івнін [10], сучасна наука досягла значної диференціації за об'єктами та предметами дослідження, що істотно гальмує отримання цілісної картини світу, його системного розвитку і заважає гармонізації соціальної, економічної та екологічної складових розвитку, відповідних сфер етики, права та менеджменту. На відміну від гуманітарних і економічних наук, де ціннісні компоненти більш-менш розвинуті, у природознавчих науках – головною цінністю в них є наукова істина. Проблемним залишається питання визначення гуманності та антигуманності наукових, морально-етичних, економічних, екологічних та інших цінностей – особливо у контексті перспективи, яку, як відомо, важко прогнозувати.

При всій складності розуміння поняття цінності, яке ще належить вирішувати науці, безперечним є факт, що цінності є визначальними, мотиваційними елементами всякої людської діяльності. Життя часто ставить нас у ситуацію вибору, вирішення задачі: чому віддати перевагу серед декількох альтернативних потреб (інтересів); в якій послідовності віддавати перевагу (ціннісний ряд)? Відповідно до певної внутрішньої шкали норм, сформованої суспільством, зіставлення завдань і конкретних умов суб'єкт робить такий вибір. Роль ціннісних орієнтирів у виборі виконують найтиповіші для суб'єкта потреби та інтереси. Першочергової актуальності тут набуває ієрархія цінностей. Водночас, проблемою є трансформація ціннісних орієнтацій діяльності конкретними умовами, які, зазвичай, обмежують можливості або змінюють плани і/чи рамки дій. Ще складніші завдання постають на рівні управління природними ресурсами в ринкових умовах з прагненням дотримуватися принципу багатоукладного, комплексного природокористування. При виборі варіантів дій доводиться керуватися чинними нормами, нормативами, орієнтирами, залежно від сфери діяльності. Проблема полягає у тому, наскільки ці ета-

лони поведінки узгоджуються з визнаними цінностями. Незбігання задекларованої значимості та реальної мотиваційної сили різних цінностей для суб'єкта, що вирішує, може бути зумовлене [13]: недостатньою розвинутістю його системи цінностей; неадекватною його орієнтацією у світі цінностей; впливом на нього надіндивідуальних цінностей різних соціальних груп. Необхідно наголосити, що основним суб'єктом діяльності, відношень і свідомості сьогодні є певні суспільні групи (колективи, спільноти). Отже, окрема особа, навіть наділена керівними функціями, не може вважатися остаточно вільною у своєму виборі певного рішення, оскільки вона повинна керуватися професійними, корпоративними, посадовими тощо нормами. А раз немає повної свободи, то немає й моральної відповідальності за результат, зазначає В.В. Борзих [3]. Це ускладнює й можливості застосування регулятивних механізмів. Необхідно також додати, що між нормами і цінностями як регулятивами існує функціональна відмінність: цінності виконують роль визначення верхньої межі рівня емоційних претензій особистості, розвитку суспільства, а норми є середнім "оптимумом" поведінки [9]. Необхідно, щоб цей оптимум вдалося максимально наближувати до верхньої межі, згідно з цільовими критеріями збалансованого розвитку.

М.А. Голубець [6] слушно наголошує на винятковій складності реалізації завдань сталого розвитку, оскільки в геосоціосистемах важелі управління перебувають в руках конкретних людей. З іншого боку, державою вироблено багато форм втручання в життя особистості, у правове регулювання природокористування і охорони НПС. Тому вільний обґрунтований, впевнений і відповідальний моральний вибір може робити тільки економічно вільна і розвинута особистість, яка живе у суспільстві, що піклується про неї та її близьких, про їх майбутнє. У посттоталітарному суспільстві потрібен тривалий час для подолання моральних вивихів та закладення демократичних засад розвитку [3].

Проблеми ціннісних конфліктів ще більше зросли в наш час – час інтенсивного розвитку світових процесів глобалізації, інтеграції, переділу ресурсів і сфер впливу, формування інформаційного суспільства, збільшення кількості і масштабів загроз. З одного боку, вони виникають між загальнолюдськими і предметними цінностями, що виступають об'єктами спрямованих на них інтересів. А з іншого – між цінностями суспільної свідомості і відомчими, корпоративними інтересами. Треба визнати, що вибір представників для корпусу управлінців всіх сфер і рівнів організації суспільства, міжнародної спільноти, від яких залежить вирішення, ще не завжди відповідає нормам моралі. У виборі більш значимими є політичні, економічні та інші важелі. Кожний індивід одночасно є членом значного числа соціальних спільнот різного масштабу – сім'ї, колективу, партії, нації, людства. Ціннісні системи всіх цих груп не збігаються, що формує внутрішньоособистісний конфлікт [12]. Вірогідність його виникнення та шляхи виходу з нього залежать, насамперед, від соціальної ідентифікації індивіда. Тому керівник певного підрозділу управління вирішує залежно від того, цінності якої групи є визначальними для нього взагалі і у конкретній ситуації.

Отже, система цінностей є системоутворюючим ядром, полем формування і узгодження програм дій. Поширена думка, що у складній системі різних за природою показників, таких як соціальні, економічні та екологічні цінності (далі – СЕЕ-цінності) системи "суспільство-природа" знайти ідеальне вирішення їх гармонізації нереально, оскільки неможливо врахувати різночинний, динамічний та ймовірнісний вплив умов на ситуацію. Однак відомо, що чим краще вивчена природа явища, динаміка ситуації, чим адекватніше відповідає умовам визначена мета (ідеал), план дій, система регуляції, тим більше вірогідності, що результат буде ближчим до ідеалу. Для міждисциплінарного аналізу цінностей доцільно скористатися досвідом Д.А. Леонтьєва [12] у використанні дименціонального методу В. Франкла, який дає змогу демонструвати відношення між різними гранями і аспектами людського буття. Він зводиться до побудови спільного простору різних визначень певної проблеми (предмета) та виявлення за різними поглядами часткових проекцій складного багатомірного об'єкта на різні площини його аналізу. У конфлікті цінностей, інтересів, мотивів дій необхідно шукати компромісне "золоте січення". Властива суспільству, економіці, НПС та системі "суспільство-природа" стохастичність динаміки потребують системного підходу до регулювання процесів [5, 6, 14-16, 21].

Рациональність природокористування, масштаб та інтенсивність впливу людини на НПС, співвідношення оцінок "хочу/можна" залежать від рівня розвитку суспільства: світогляду та морального виховання, знань про закони природи, усвідомлення свого місця у світі, систем цінностей та норм, ефективності правових та інституційних регулятивних механізмів. Все це визначає повсякденну діяльність кожної людини, стратегічні цілі та шляхи суспільного розвитку, а значить і тип відносин у системі "суспільство-природа", які засвідчують її здатність до саморегуляції, самоуправління та саморозвитку. З іншого боку, рівень розвитку суспільства та генезисні джерела потреб, інтересів, цілей, дій суспільних суб'єктів є взаємопов'язаними (рис.).

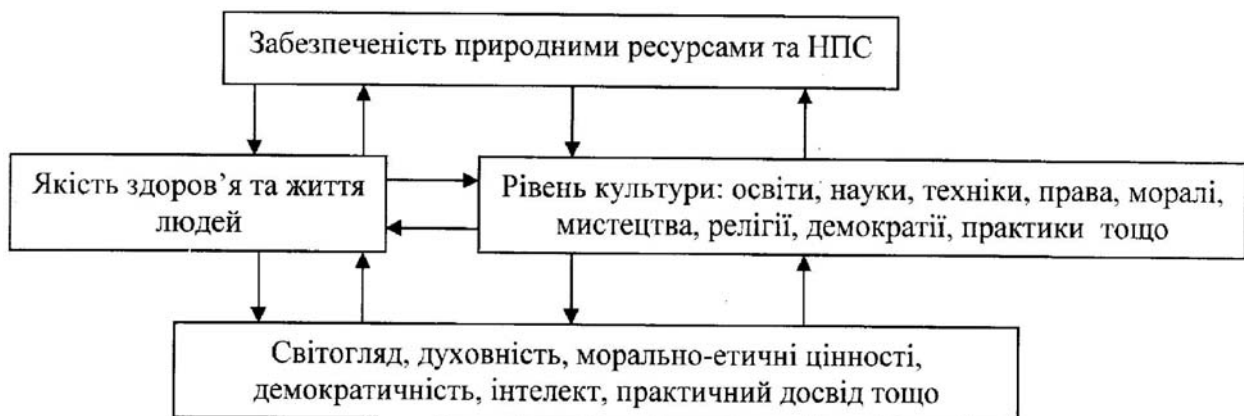

Рис. Базові складові, що визначають рівень розвитку суспільства та генезисні джерела потреб, інтересів, цілей, дій суспільних суб'єктів

Історія свідчить, що головний конфлікт СЕЕ-цінностей було закладено з початку розвитку суспільства, як природокористувача, і він загострювався у міру розвитку продуктивних сил, НТП. З одного боку, зростала потреба в незалежності людини від НПС, оскільки прагнення до волі – одна із фундамен-

тальних цінностей. З іншого боку, усвідомлення себе як частки цілого (співпричетність – друга фундаментальна цінність), неможливості його втрати – зумовило прагнення до збереження природного довкілля. Однак чаші терезів були і залишаються незрівнянно різними: у боротьбу за природні ресурси для людини протягом всього історичного періоду було включено геній людства від індивідуального до суспільного рівня і відпрацьовано потужний арсенал засобів; охорона ж НПС має значно менші і часовий досвід, і ресурсний потенціал. Невирішеною наразі є проблема прогнозу змін системи цінностей, врахування цих змін у сучасних економічних оцінках природних ресурсів [14].

Таким чином, головним завданням, від вирішення якого залежить успіх створення умов для сталого розвитку, є розроблення принципів і механізмів паритетного пошуку рішень у тріаді взаємозалежних СЕЕ-цінностей, з урахуванням сучасних умов та перспектив розвитку.

Наразі **перепонами для досягнення балансу СЕЕ-цінностей** в Україні є: 1) домінування антропоцентризму у всіх сферах життя (крім охорони НПС); 2) незавершеність формування національної системи цінностей: а) домінування матеріальних цінностей над духовними, б) інтенсифікація ціннісної орієнтації на споживання, в) проникнення мотивації прибутку у невластиві сфери діяльності; 3) боротьба політико-фінансових угруповань за переділ природних ресурсів і сфери впливу; 4) командно-адміністративне управління та міжвідомчі бар'єри для співпраці, недостатня прозорість; 5) дефіцит необхідних знань про динаміку природних систем і системи "суспільство-природа"; 6) відсутність науково-методичних засад гармонізації СЕЕ-цінностей; 7) нерозвинутість нормативно-правової бази щодо збереження НПС, узгодження секторальних інтересів, стандартів сталого розвитку в цілому; 8) системна криза і обмеженість ресурсів.

Сприятливі умови для балансу СЕЕ-цінностей. У наш час у світі формується відкрите суспільство [4, 18], засноване на гармонізації культур, права, економіки, соціальних та природоохоронних програм. На противагу споживацькій життєвій позиції розвивається гуманістично-екологічний світогляд – гармонійна єдність вільної творчої самореалізації з відповідальною спільною причетністю до становлення світу як цілісної ноосфери. Міждержавна економічна інтеграція відбувається на засадах узгодження цілей розвитку, гармонізації національних економічних систем. В Україні вже напрацьовано пакет пропозицій у цій сфері [1, 2, 6-8, 11, 16, 20 та ін.].

Висновки. Конфлікт цінностей породжено антропоцентричною парадигмою, яка домінує в морально-етичній сфері та нормативно-правових механізмах регулювання діяльності суспільства. В Україні (як і в інших державах СНД) він загострився у період девальвації базових засад моралі у процесі зміни системи державного устрою, системної кризи, супутнього зубожіння населення. В умовах конкурентного середовища ринкових відносин у суспільстві, орієнтованому переважно на матеріальні блага, неможливо сформулювати засади адекватної мотивації дій з паритетним врахуванням екологічних, економічних та соціально-політичних аспектів розвитку.

Критерії сталого розвитку (Ріо-92) є суспільними ціннісними узагальненими уявленнями (ідеалами) про шляхи вдосконалення розвитку системи

"суспільство-природа". У рамках критеріїв сталого розвитку певних сфер діяльності актуальним є розроблення принципів, норм та механізмів паритетного вирішення завдань виправданого вибору серед альтернативних соціальних, економічних та екологічних ціннісних орієнтацій. Щоб надати дієвості у конкретних умовах, зазначені критерії та їх складові (індикатори) повинні набутися форми предметного втілення в морально-етичні і правові норми держави, всіх її соціальних інституцій.

Для створення умов гармонізації соціальних, економічних та екологічних цінностей необхідно: прийняти національну стратегію сталого розвитку держави, її галузеві аналоги та привести у відповідність цим принципам нормативно-правову базу; підвищити ефективність виробництва і рівень життя населення до межі сучасних соціальних норм; узгодити розвиток ринкової економіки з екологічними обмеженнями; створити умови для формування відкритого громадянського суспільства, розвивати демократичні традиції; сприяти формуванню ноосферного світогляду через відродження історико-культурних засад нації (досягнення єдності свободи і співпричетності); забезпечити гармонізацію раціонально-прагматичних пріоритетів діяльності з гуманітарно-етичними та екологічними імперативами.

Література

1. Андрущенко В.П., Михальченко М.І. Сучасна соціальна філософія. – В 2-х т. – К.: Генеза, 1993. – 205 с.
2. Белорус О.Г., Лукьяненко Д.Г. и др. Глобальные трансформации и стратегии развития: Монография. – К.: Ориана, 2000. – 424 с.
3. Борzych В.В. О свободе морального выбора// Вопросы философии. – М.: Наука, 1992, № 1. – С. 175-177.
4. Вебер М. Избранное. Образ общества. – М.: Юрист, 1994. – 414 с.
5. Голубець М.А. Екосистемологія. – Львів: Афіша, 2000. – 316 с.
6. Голубець М.А. Від біосфери до соціосфери. – Львів.: ПОЛП, 1997. – 256 с.
7. Грабинський. І.М. Еколого-економічна система України: порівняльний аналіз. – Львів: НТШ, 1997. – 185 с.
8. Гринів Л.С. Екологічно збалансована економіка: проблеми теорії. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. – 240 с.
9. Иванько Л.И. Ценностно-нормативные механизмы регуляции// Культурная деятельность: опыт социологического исследования. – М.: Наука, 1981. – С. 50-151.
10. Ивнин А.А. Ценности в научном познании// Логика научного познания (Актуальные проблемы). – М.: Наука, 1987. – С. 230-258.
11. Крисаченко В.С., Хилько М.І. Екологія. Культура. Політика: Концептуальні засади сучасного розвитку. – К.: Знання України, 2002. – 598 с.
12. Леонтьев Д.А. Ценность как междисциплинарное понятие: опыт многомерной реконструкции// Вопросы философии, № 4. – М.: Наука, 1996. – С. 15-26.
13. Насиновская Е.Е. Методы изучения мотивации личности. – М.: Наука, 1988. – 238 с.
14. Несветов О.О. Економічні основи оцінки біологічних ресурсів// Лісівництво і агролісомеліорація. – Харків: РВП "Оригінал", 2000, вип. 98. – С. 15-25.
15. Новая парадигма развития России в XXI веке. Комплексные исследования проблем устойчивого развития: идеи и результаты/ Под ред. В.А. Коптюга, В.М. Матросова, В.К. Левашова. Изд. 2-е. – М.: Academia, 2000. – 416 С.
16. Основи соціоекології/ За ред. Г. Бачинського. – К.: Вища шк., 1995. – 238 с.
17. С. Пегов, Пузаченко Ю. Природа и общество на пороге XXI века// Общественные науки и современность. – 1994, № 56. – С. 13-18.
18. Поппер К. Открытое общество и его враги. Т.1: Чары Платона. – М.: Феникс, Междунар. фонд "Культурная инициатива", 1992. – 448 с.

19. **Потребности**// Большая Советская Энциклопедия. (В 30 томах)/ Гл. ред. А.М. Прохоров. – 3-е изд, т. 20. Плата-Проб. – М.: Сов. Энциклопедия, 1975. – С. 439-440.

20. **Синякевич І.М.** Інструменти екологічної політики: теорія і практика. – Львів: ЗУКЦ, 2003. – 188 с.

21. **Спицнадель В.Н.** Основы системного анализа: Учеб. пособие. – СПб.: Изд. дом "Бизнес-пресса", 2000. – 326 с.

22. **Ценностные ориентации. Ценность**// Философский энциклопедический словарь/ Редкол.: С.С. Аверинцев, Э.А. Араб-Оглы, Л.Ф. Ильичев и др. – 2-е изд. – М.: Сов. Энциклопедия, 1989 – С. 732-733.

УДК 336:332.122:338.43

Аспір. А.О. Бондаренко – Сумський національний аграрний університет

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО МЕХАНІЗМУ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

Розглянуто значення сільських фінансів у вирівнюванні доходу і споживання населення, а також висвітлено потенційні сфери продуктивних інновацій фінансового сектора, спрямовані на задоволення попиту на фінансові послуги. Стверджується, що фінансовий ринок сільської місцевості має критичне значення для довгострокового економічного зростання і зменшення бідності. Розвинута фінансова інфраструктура сприяє зростанню продуктивності праці, задоволенню фінансових потреб сільських територій, підвищенню рівня життя та продовольчої безпеки.

Ключові слова: сільські фінанси, фінансовий сектор, фінансові послуги, фінансова інфраструктура, сільська місцевість.

Doctorate A.O. Bondarenko – Sumy National Agrarian University

Problems of formation of financial and credit mechanism in rural areas

The role of rural finance in levelling of income and consumption structures is considered. Potential areas of product innovations in the financial sector, aimed at satisfying the demand for financial services, are analyzed. The author assumes that rural financial market is critically important for long term economic growth and poverty reduction. Developed financial infrastructure facilitates increase in labour productivity, satisfaction of financial needs of rural territories and increase in the levels of life and food security.

Keywords: rural finance, financial sector, financial services, financial infrastructure, rural territory.

Формування фінансового ринку сільської місцевості має критичне значення для довгострокового економічного зростання та зменшення бідності. Розвинута фінансова інфраструктура сприяє зростанню продуктивності праці, вирівнюванню доходу і споживання, задоволенню фінансових потреб сільських територій, підвищенню рівня життя та продовольчої безпеки.

На сучасному етапі діяльність сільських фінансових посередників обмежується господарствами, які мають різноманітні джерела доходів, і не поширюється на малозаселені сільські території, економічна активність яких є мало диверсифікованою. Основними причинами такої ситуації є високі трансакційні витрати, цінові і врожайні ризики, сезонність доходів, обмеження щодо застави, які характеризують сільські території.

Розглянемо значення сільських фінансів у вирівнюванні доходу і споживання населення, а також висвітлимо потенційні сфери продуктивних інновацій фінансового сектора, спрямовані на задоволення попиту на фінансові